

ΗΘΗ & ΕΘΙΜΑ

[ΤΟΥ ΛΙΒΑΔΙΟΥ ΟΛΥΜΠΟΥ]

Β΄ & ΣΤ΄ ΤΑΞΕΙΣ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ ΛΙΒΑΔΙΟΥ 2017-2018

Πρόλογος

Συνήθειες και πράξεις που γίνονταν για αιώνες, σε γιορτές και πανηγύρια, σε χαρές και λύπες και σε διάφορες περιστάσεις της καθημερινής ζωής, που δεν ήταν πουθενά γραμμένες παρά μόνο παραδίδονταν από γενιά σε γενιά, είναι τα ήθη και τα έθιμα.

Σήμερα με τη φοβερή και τρομερή είσοδο στη ζωή μας της τηλεόρασης και του διαδικτύου και κυρίως στη ζωή των νέων, όλα αυτά τείνουν να ισοπεδωθούν.

Οι φιλότιμες προσπάθειες των πολιτιστικών συλλόγων κρατούν ακόμα ζωντανά αρκετά στοιχεία της πολιτιστικής μας κληρονομιάς.

Λόγω των επιπτώσεων του νέου τρόπου ζωής, σκεφτήκαμε να καταγράψουμε ό,τι υπάρχει και ό,τι υπήρχε στο πρόσφατο παρελθόν και όσα με τα παιδιά και τους γονείς μπορέσαμε να βρούμε.

Σ' αυτό το τεύχος υπάρχουν και δυο εργασίες παιδιών από την Αλβανία.

Σίγουρα δεν είναι επιστημονική εργασία, δεν φιλοδοξεί κάτι τέτοιο, αλλά ίσως αποτελέσει έναυσμα για κάποιους να ασχοληθούν περαιτέρω.

Ευχαριστούμε τους γονείς και όσους άλλους βοήθησαν. Συγχαίρουμε τα παιδιά της Β' και ΣΤ' τάξης για την όμορφη προσπάθειά τους.

*Οι δάσκαλοι Τζημαγιώργη Θεοδώρα & Καψάλης Αθανάσιος-Νίκος
Ιούλιος 2018*

Η γέννηση του μωρού

Από τη στιγμή που έμενε έγκυος μια γυναίκα, δεν υπήρχαν οι εξετάσεις! Γινόταν όλα πρακτικά, με τη βοήθεια της μαμής.

Όταν ερχόταν η ώρα του τοκετού όλη η διαδικασία γινόταν στο σπίτι. Τα ρούχα του μωρού ήταν έτοιμα από πριν.

Η μαμή έβραζε νερό, είχε καθαρά πανιά κι ένα ψαλίδι. Όταν γεννιόταν το μωρό, το έπλενε, το φάσκωνε και το έβαζε στην ξύλινη κούνια, το μπισίκι.

Ένας κοντινός συγγενής πήγαινε στον πατέρα να φέρει τα συχαρίκια. Εκείνος του έδινε ένα αρνί αν ήταν κτηνοτρόφος, ή χρήματα.

Συνήθως οι πατεράδες ήθελαν αγόρια, αν γεννιόταν κορίτσι πολλοί θύμωναν και πείσμωναν. Για κεράσματα έδιναν γλυκό του κουταλιού, και οι συγγενείς έφερναν στη λεχώνα λαλαγγίδες.

Το μωρό αντί για πιπίλα, ρουφούσε λουκούμι δεμένο σε πέπλο κι έπινε χαμομήλι.

Στις τρεις μέρες έκαναν τραπέζι για τη γέννηση του μωρού.

Η μαμή ερχόταν κάθε μέρα, έβλεπε τη μαμά και το μωρό και βοηθούσε στο θηλασμό.

Η λεχώνα σαράντα μέρες δεν έβγαινε από το σπίτι. Άντρες δεν επιτρεπόταν να τη βλέπουν. Όποιος πήγαινε να δει το παιδί, όταν έφευγε άφηνε μια κλωστή από τα ρούχα του.

Για σαράντα μέρες μάζευαν τα ρούχα του μωρού και της λεχώνας, μόλις χτυπούσε η καμπάνα εσπερινό. Για σαράντα νύχτες θυμιάτιζαν το σπίτι.

Γκουντή Γεωργία

Βάπτιση

Στα παλιά τα χρόνια οι γονείς έφτιαχναν πολλά παιδιά!

Όταν το μωρό γινόταν από τρεις μήνες και πάνω, το βάπτιζαν.

Τα βαφτίσια γινόταν πολύ φτωχικά γιατί δεν υπήρχαν πολλά χρήματα.

Πήγαιναν μόνο γυναίκες, οι άντρες συνήθως ήταν στη δουλειά. Πολλές φορές ακόμα κι ο πατέρας δεν το γνώριζε.

Την ημέρα της βάπτισης η πεθερά έφερνε ζεστό νερό και το μωρό στην εκκλησία. Η μαμά του μωρού καθόταν στο σπίτι να περιμένει τ' όνομα. Γι αυτό αποφάσιζε ο νονός.

Όταν ο νονός έλεγε το όνομα στην αυλή της εκκλησίας, όλα τα παιδιά πήγαιναν τρέχοντας στο σπίτι να «φέρουν» το όνομα. Όποιος έφτανε πρώτος, έπαιρνε μια δραχμή . Οι άλλοι έπαιρναν από μια τρύπια δεκάρα.

Η μαμά πήγαινε στην εκκλησία να παρακολουθήσει το υπόλοιπο του μυστηρίου.

Στο τέλος όλοι μαζί πήγαιναν στο σπίτι για το κέρασμα!

Το δώρο του νονού ήταν ένα κομμάτι ύφασμα !

Στερνάκα Βασιλική

Αρραβώνας

Παλιά οι γονείς των παιδιών αποφάσιζαν ποιον ή ποια σύζυγο θα πάρουν τα παιδιά τους!

Τα κορίτσια δεν έβγαιναν από το σπίτι. Δούλευαν κοντά στις μανάδες και μάθαιναν να πλένουν, να σκουπίζουν, να ζυμώνουν, να υφαίνουν, να κεντούν. Τα αγόρια έλειπαν μονίμως στα κτήματα, στο δάσος, στα πρόβατα. Σπανίως βλεπόντουσαν. Αυτό γινόταν σε καμιά γιορτή ή πανηγύρι.

Οι πατεράδες των παιδιών βρίσκονταν στην πλατεία συζητούσαν και συμφωνούσαν να τα αρραβωνιάσουν. Επέστρεφαν στο σπίτι κι ανακοίνωναν στα παιδιά τους ότι τα είχαν αρραβωνιάσει! Τα παιδιά δεν μπορούσαν να φέρουν αντίρρηση.

Μέσα στη βδομάδα οι δυο οικογένειες έκαναν τις αναγκαίες προετοιμασίες. Κάποιο βράδυ οριζόταν και πήγαιναν προξενήτες. Κάποιος από το σπίτι της νύφης ρωτούσε δήθεν αδιάφορα :

- Τι θέλετε εδώ ; Χάσατε το δρόμο ;
- Δεν χάσαμε το δρόμο, ένα «μουλικά» χάσαμε και μας είπαν πως ήρθε προς τα εδώ ;

Έβγαινε τότε μια κοπέλα και τους λέγανε :

-Αυτό είναι το μουλικά σας; Το περιεργάζονταν και το παρατηρούσαν κι έλεγαν :

-Α μπα! Το μουλικά το δικό μας δεν είχε τόσο μεγάλα αυτιά!

-Στη συνέχεια εμφανίζονταν ένας άντρας ντυμένος γυναικεία. Κλοτσούσε , χλιμίντριζε και γενικά αστειευόταν.

- Μήπως αυτό είναι το μουλικά σας;

- Α μπα! Το δικό μας το μουλικά δεν είναι τσινιάρικο !

Την τρίτη φορά φανερωνόταν επιτέλους η υποψήφια νύφη!

- Ε ναι! Α! Αυτό είναι το δικό μας μουλικά έλεγαν όλοι οι προξενήτες και θαύμαζαν.

Τότε ο πατέρας του γαμπρού φορούσε ένα δαχτυλίδι στη νύφη, και αφού φιλούσε το χέρι του, αναλάμβανε να προσφέρει γλυκό του κουταλιού, στραγάλια, μαντίλια και ποτά στους επισκέπτες. Η νύφη βεβαίως δε σήκωνε το κεφάλι να δει τον γαμπρό!!!!

Την επόμενη μέρα πήγαιναν για τα ψώνια της νύφης και του γαμπρού ! Χρυσάφικα, ρούχα και δώρα για τους συγγενείς. Όλα αυτά τα αντάλλασαν επίσημα τοποθετημένα σε δίσκο στολισμένο, το «σημάδι».

Σε σύντομο διάστημα, κάνανε γλέντι και «φιλιά», (τραπέζι), στο σπίτι της νύφης.

Η νύφη δεν πήγαινε πια πουθενά μόνη της. Κυριακές και γιορτές με την πεθερά ή τις κουινιάδες ή τις συννυφάδες πήγαιναν στην εκκλησία. Αμέσως μετά στο σπίτι της επίσκεψη όλες μαζί. Τα απογεύματα της Κυριακής έβγαινε βόλτα στο «Κιόσκι» με τις συγγένισσες του γαμπρού.

Ο αρραβώνας διαρκούσε από ένα έως δύο χρόνια, οπότε οριζόταν κι ο γάμος.

Τσαχαλίνα Ολυμπία

Ο γάμος

Σήμερα ένας γάμος για να ξεκινήσει θέλει το ζευγάρι να κάνει κάποιες ετοιμασίες (εκκλησία, κέντρο, φωτογράφο, κάμερα, κομμώτρια, αισθητικό, νυφικό), να τα κλείσει ένα χρόνο νωρίτερα από την ορισμένη ημερομηνία του γάμου, ενώ παλιά το περισσότερο που χρειαζόταν ήταν ένας μήνας.

Ο γάμος ξεκινούσε με το πλύσιμο της προίικας. Το στενό σόι της νύφης μαζευόταν να πλύνει και να σιδερώσει την προίικα που περιελάμβανε : μάλλινα εργόχειρα (κουβέρτες, φλοκάτες, κιλίμια, πολτές αφλόκιασες), πλεκτά, κεντητά, μέχρι σεντόνια, πετσέτες, εσώρουχα, κάλτσες. Στη συνέχεια την έστηνε για να περάσει το σόι της να τη δει. Την ημέρα αυτής της ετοιμασίας η μητέρα του γαμπρού έστελνε γλυκά στη νύφη.

Μετά την επίδειξη έμπαινε η βδομάδα του γάμου. Την Κυριακή μοίραζαν τα προσκλητήρια μιας και τότε ούτε όλοι ήταν καλεσμένοι, αλλά ούτε έπρεπε να απαντήσουν αν θα παραβρεθούν! Έπειτα έσφαζαν τα αρνιά για να ετοιμάσουν τα φαγητά του γλεντιού, τους μεζέδες και τα κοκορέτσια. Όλη η διαδικασία ήταν ένα πανηγύρι. Τσίπουρα, μεζεδάκια, αστεία, τραγούδια, χορός.

Την Τετάρτη «πιάνανε το προζύμι». Πρώτα στο σπίτι του γαμπρού κι έπειτα στο σπίτι της νύφης. Το Σάββατο το απόγευμα μαζευόταν τα σόγια στο σπίτι κάθε μελλονύμφου για να "πιάσουν" το πρωτόψωμο. Πρώτα στο σπίτι του γαμπρού.

Το ζύμωνα η μεγαλύτερη αδερφή ή αν δεν υπήρχε η μεγαλύτερη ξαδέρφη από το σόι του πατέρα (πάντα σε κάθε περίπτωση προτεραιότητα είχε το σόι του άνδρα). Στο λαιμό φορούσε μια μεγάλη κουδούνα που νωρίτερα χτυπούσαν δυνατά για κάλεσμα στο ζύμωμα. Στη μέση της δένανε ένα καντάρι. Όλα τα αγοράκια έριχναν τρεις χούφτες αλεύρι στο κόσκινο. Η κοπέλα ξεκινά να κοσκινίζει οι παρευρισκόμενοι τραγουδούν :

*Το πρώτο κοσκινίζουν
αλεύρι για το γάμο
η κόρη το ζυμώνει
με μάνα με πατέρα,
μ' αδέρφια, μ' αξαδέρφια.*

*Αμπρέ χαράνζο Γιάννη τσι βρέει στι αντάρι γαμπρό, γαμπρό ντι τ' Σ' μέντρου
(Άντε χαρά σου Γιάννη, που θέλεις να γίνεις γαμπρός, γαμπρός τον Αη
Δημήτρη)*

Αμπρέ χαράνζο Πατέρα τσι βρέει στι αντάρι σόκρου, ...

Αμόρι χαράνζο Μητέρα τσι βρέει στι αντάρι σουάκρ, ...

Αμπρέ χαράνζο Φράτε τσι βρέει στι αντάρι κουμνάτου, ...

Αμόρι χαράνζο Σόρ' τσι βρέει στι αντάρι κουμνάτ',...

Αμπρέ χαράνζο Νίκο τσι βρέει στι αντάρι φουρτάτου, ...

Αναφέρεται όλο το σόι θείοι για πεθεροί, ξαδέρφια για κουνιάδια και φίλοι για μπρατίμια.

Μόλις τελείωνε το ζύμωμα, η κοπέλα σταύρωνε το ζυμάρι και ο πατέρας έβαζε στο κέντρο ένα κέρμα, που έπρεπε να πάρει με το στόμα. Οι γύρω της, ρίχναν κι αυτοί με τη σειρά τους το κέρασμά τους στη σκάφη και της πατούσαν το κεφάλι για να την δυσκολέψουν κι εκείνη τους αλεύρωνε. Για να έρθει όμως ο πατέρας τραγουδούν όλοι το :

Έλα αφέντη μ' έλα να ρίξεις το πισλί μου.

Συνεχίζουν τραγουδώντας και χορεύοντας:

Βρε κάλου νιανσουράτου βρε κάλου νιαντρ'μπάτου

Πρι κόντουρου μάρι σι νου τρέτσι κ'τσέ άρι σκίني

Πρι βάλι μάρι σι νου τρέτσι κ'τσέ άρι αρούου σ' βα τι νέτσι.

Βρε άλογο ανύπαντρο, άλογο αρώτηχτο

Σε μεγάλη στροφή μην περάσεις, επειδή έχει αγκάθια

Σε μεγάλο λάκκο μην περάσεις γιατί έχει ποτάμι και θα πνιγείς.

Στη συνέχεια μια ομάδα γυναικών πήγαιναν στη νύφη λίγο από το ζυμάρι για να ζυμώσουν κι εκείνοι το δικό τους πρωτόψωμο, με την ίδια διαδικασία. Εκτός από το προζύμι, βάζανε ένα ζευγάρι παπούτσια για τον πεθερό και κάλτσες για την πεθερά. Από τη μεριά της νύφης τους δίνανε το γαμπριάτικο πουκάμισο. Τις γυναίκες συνοδεύανε δυο αγοράκια, το ένα κρατούσε ένα πιάτο με ρύζι και μήλο και το άλλο ένα κανατάκι τσίπουρο. Στη νύφη τα αλλάζανε με δικά τους. Η νύφη ήτανε κρυμμένη. Δεν παρουσιαζόταν παρόλη την αναζήτηση. Έτσι έπαιρναν ένα κέρασμα και φεύγανε.

Σάββατο βράδυ γινόταν και το ξύρισμα του γαμπρού. Ξεκινούσαν με κούρεμα και ξύρισμα του πεθερού, των στενών συγγενών, του μπράτιμου (που όλη νύχτα σερβίριζε). Στον καθένα που περιποιόταν ο κουρέας, τραγουδούσαν το «Αμπρέ χαράντζο». Τελευταίος ξυριζόταν ο γαμπρός. Τον καλούσαν τραγουδώντας :

-Τι αλλ'ξείς, τι αρμ'τουσείς Γιάννη μου

Κάνου τάτ'τα νου αντρ'μπάς Γιάννη μου

Κάνου μ'τα νου αντρ'μπάς Γιάννη μου

-Τούτς κου αράδα λι αντρ'μπάει μούμα νι

Τούτς κου αράδα λι αντρ'μπάει πουλίκλου νι

- Άλλαξες αρματώθηκες Γιάννη μου

Ούτε τον πατέρα σου δε ρώτησες Γιάννη μου

Ούτε καν τη μητέρα σου δε ρώτησες Γιάννη μου

- Όλους με τη σειρά τους ρώτησα μάνα μου

Όλους με τη σειρά τους ρώτησα πουλάκι μου

Όταν τελειώνει το ξύρισμα, μαζεύονται όλοι γύρω από τον γαμπρό και κρατώντας του την πετσέτα τραγουδούν :

Στην πέτρα κάθεται ο γαμπρός κι η πέτρα απόλυκε νερό,

Νερό για να ξυρίσουν τον γαμπρό.

Μην τους φοβάσαι κυρ-γαμπρέ όλοι τριγύρω είμαστε

Κι όλοι ντουφέκια ρίχνουμε

Πού είσαστε σειρά μου, αδέρφια κι αξαδέρφια

Ελάτε εδώ κοντά μου, κρατήστε το πισκίρι

Να μη μου πέσει τρίχα και μου την πάρει ξένος

και μου την κάνει μάγια.

Ρίχνουν όλοι το κέρασμά τους (αμοιβή του κουρέα). Σηκώνονται κι αρχίζουν το γλέντι ξεκινώντας με το «Κάτω στην άσπρη πέτρα».

Την Κυριακή το πρωί, ημέρα του γάμου, πηγαίνανε δυο κοπέλες από το γαμπρό το νυφικό στη νύφη για να ετοιμαστεί. Πιο παλιά φορούσανε παραδοσιακή στολή με «καϊρούκι» . Αργότερα εμφανίστηκαν ένα – δυο νυφικά από κοπέλες που δε μένανε στο χωριό. Τα δανειζόταν όσες παντρεύονταν. Σιγά σιγά, άρχισε να νοικιάζει η καθεμιά από την πόλη.

Η νύφη δεν είχε τις σημερινές περιποιήσεις (χτένισμα, μακιγιάζ...). Το μαλλί με τα καρουλάκια κι ένα πλαστικό λουλούδι στα μαλλιά ήταν όλη η ετοιμασία της και θεωρούνταν πολυτέλεια μετά το «καϊρούκι».

Ο γαμπρός ετοιμαζόταν κι αυτός πολλές φορές με δανεικά ρούχα.

Λίγες ώρες πριν το μυστήριο ο γαμπρός, ο μπράτιμος και λίγοι συγγενείς και φίλοι με τη συνοδεία των οργάνων πήγαιναν στο σπίτι των κουμπάρων, να τους πάρουνε για το γάμο. Πάντα μπροστά απ' όλους τα παιδιά με το μήλο και το τσίπουρο και στο τέλος ο γαμπρός.

Επιστρέφανε στο σπίτι του γαμπρού κι όλοι μαζί ξεκινούσαν να πάνε να πάρουν τη νύφη και τα προικιά της. Σ' όλο το δρόμο τα όργανα παίζουν το :

- *Άιντε που ναι η νύφη μας; Πού ναι το κορίτσι μας;*
- *Πάει στο Γκιούλ – Μπαξέ, για να μάσει γαρούφαλα!*

Την ίδια ώρα οι ελεύθερες κοπέλες και το σόι, τραγουδούν στη νύφη :

Άσπρη κατάσπρη πέρδικα, ήρθε να μας την πάρει....

Η οικογένεια της νύφης έχει παραταχθεί ηλικιακά στη σειρά, πρώτα οι άνδρες, και δέχεται τις ευχές των καλεσμένων του γαμπρού. Ο μπράτιμος πλησιάζει τη νύφη και προσπαθεί να της φορέσει τα παπούτσια ασημώνοντάς τα. Οι φίλες της νύφης ζητούν περισσότερα και τον χτυπούν στην πλάτη. Μετά από αυτό σπάνε την κουλούρα και την μοιράζονται. Έρχεται κι ο γαμπρός δίνει την ανθοδέσμη και φιλάει τη νύφη. Ο πατέρας καλεί τα όργανα να παίξουν για τη χαρά της κόρης του. Μετά φόρτωναν τα προικιά σε άλογα στολισμένα με άσπρα κεντητά σεντόνια.

Ο γαμπρός κερνούσε λεφτά τα αδέρφια της για να τα πάρει.
Όταν έβγαινε η νύφη από το σπίτι, της τραγουδούσαν:

*Μια Παρασκευή κι ένα Σαββάτο βράδυ
μάννα μ' έδιωχνε από τ' αρχοντικό μου.
Κι ο πατέρας μου κι αυτός μου λέει φεύγα.
Φεύγω κλαίγοντας και παραπονεμένη.
Βρίσκω ένα δεντρί, ψηλό σαν κυπαρίσσι,
Κάθομαι και το ρωτώ ...*

Στην εξώπορτα πετάει κέρματα, ρύζι και στραγάλια στον κόσμο και σπάει ένα πιάτο. Συνοδευόμενη από τον μεγαλύτερο αδερφό ξεκινάει για την εκκλησία σεμνή και χαμηλοβλεπούσα. Προπορεύονται το μήλο και το τσίπουρο, μια κοπέλα που κρατά στο κεφάλι το πρωτόψωμο, σκεπασμένο με το καλύτερο εργόχειρο της νύφης.

Στην πόρτα της εκκλησίας την περιμένουν η πεθερά της και οι θείες του γαμπρού.

Νύφη και πεθερικά χοροπηδούν κρατώντας πάνω από τα κεφάλια τους ένα κανίσκι, ένα κάιρου (μαλλί). Της βάζουν στις μασχάλες κρασί και ψωμί. Τέλος ο πεθερός της δίνει κέρματα που τα πετά προς τον κόσμο.

Μετά το μυστήριο το ζευγάρι κι όλοι οι καλεσμένοι, γύριζαν στο σπίτι του γαμπρού. Στην είσοδο του σπιτιού τραγουδούν καλώντας την πεθερά :

*Έβγα μάνα, κυρά μάνα να δεις την πέρδικα που σου 'φερα πέρδικα και
περιστέρα του παπά τη θυγατέρα.*

Έβγα πεθερά στη σκάλα με το μέλι με το γάλα.

Ρίξε ρύζι να ριζώσουν, να προκόψουν να στεριώσουν.

Ρίξε πεθερά το ρύζι ρίξε νύφη την κουλούρα και μας έπιασε λιγούρα.

Η πεθερά έβγαине με γλυκό του κουταλιού και τραγουδούσε :

Γκίνι βίνει ατσιά τσι θριάμου, ντουσμάνα αλί κ'ρβιάλι

Καλώς ήρθε αυτή που θέλαμε, η δυνατή στο ζύμωμα.

Πατούσε πάνω σ' ένα σίδερο κι έμπαινε στο καινούριο της σπιτικό.
Ακολουθούσε γλέντι μέχρι το πρωί.

Δύο μέρες μετά το γάμο, η νύφη έστηνε την προίκα της στο σπίτι, για να τη δει και εκείνο το σόι.

Την Τετάρτη πηγαίνουν όσα δώρα είχαν μαζέψει στο σπίτι της νύφης στο καινούριο της σπίτι. Το βράδυ η μητέρα της νύφης ετοίμαζε τραπέζι για την οικογένεια του γαμπρού, τους κουμπάρους και τον μπράτιμο. Ήταν τα λεγόμενα «πιργίτσα». Φεύγοντας, ο γαμπρός κι ο μπράτιμος παίρνουν από το υπόγειο του σπιτιού όποια πράγματα τους άρεσαν κι έναν κόκορα και μια κότα που ήταν δεμένα με κόκκινη κλωστή.

Την Κυριακή, οκτώ μέρες μετά το γάμο, (τα λεγόμενα οκτώ) η νύφη έντυνε το σπίτι με τα προικιά της. Το ζευγάρι με τους κουμπάρους εκκλησιαζόταν κι έπαιρναν την ευχή του παπά. Συγγενείς και φίλοι επισκέπτονταν το σπίτι, για να δούνε πώς το είχε "ντύσει". Το απόγευμα ο γάμος ολοκληρωνόταν με επισκέψεις στους κουμπάρους και στον μπράτιμο.

Φακαλή Καλλιόπη

Θάνατος

Όταν κάποιος πέθαινε, οι γυναίκες τον έπλεναν με νερό και κρασί, του βάζανε καινούρια ρούχα και παπούτσια. Του σταύρωναν τα χέρια και έβαζαν πάνω τους ένα μαντίλι και μια εικόνα.

Για να μάθει ο κόσμος ότι κάποιος είχε πεθάνει, χτυπούσε πένθιμα η καμπάνα της ενορίας του.

Για όση ώρα ο νεκρός ήταν στο σπίτι του και μέχρι να φύγει για την εκκλησία, ανάβανε στα πόδια του μια λαμπάδα που έκαιγε συνέχεια και με θυμίαμα τον θυμιατίζανε τρεις φορές γύρω – γύρω. Κάλυπταν τους καθρέπτες με άσπρα πανιά και κλειδώνανε μια κλειδαριά που άνοιγε πάνω στον τάφο μετά από σαράντα μέρες. Όλη τη νύχτα στους συγγενείς και φίλους, που πήγαιναν να χαιρετίσουν το νεκρό, πρόσφεραν ρύζι, ψωμί, ελιές, φέτα ή ταχίνι αν ήταν νηστεία.

Την ημέρα της κηδείας σπάζανε στην εξώπορτα ένα πιάτο, για να σταματήσει το κακό. Στο καπάκι του φέρετρου έδεναν ένα δεύτερο μαντίλι. Μια ηλικιωμένη γυναίκα κρατούσε την «κανιστέλα» (κάνιστρο), που είχε μέσα τρεις φέτες ψωμί, βρασμένο σιτάρι, κρασί, θυμίαμα και το τρίτο μαντίλι. Την σκέπαζαν με ένα άσπρο χασεδένιο πανί.

Την άλλη μέρα πλένανε, καθαρίζανε και βάφανε όλο το σπίτι για να ξεορκίσουν το κακό. Αν ο άνθρωπος που είχε «φύγει» ήταν νέος, βάφανε μαύρα τα «κ'π'τ'νια» (μαξιλάρια) και τα ρούχα τους, ακόμα και των μικρών παιδιών, λουλακί τις κουρτίνες και ένα κομμάτι του εξωτερικού μαντρότοιχου κοντά στην πόρτα. Οι γυναίκες φορούσαν μαύρες μαντίλες, «μπαρμπούλες», και δεν έβγαιναν έξω από το σπίτι για τουλάχιστον τρία χρόνια. Οι άντρες δεν ξυριζόταν για σαράντα μέρες και φορούσαν «πένθος» στο μανίκι επίσης για τρία χρόνια.

Για σαράντα μερόνυχτα ανάβανε μία καντήλα που έκαιγε συνέχεια. Στα σαράντα μοιράζανε την «κουμάτα», μεγάλο κομμάτι ψωμιού, για να καλέσουν στο μνημόσυνο αυτούς που ήθελαν. Το απόγευμα της προηγούμενης μέρας «έβγαιναν» στα μνήματα.

Μετά την εκκλησία προσφέρανε καφέ στο σπίτι σε όλους. Στους κοντινούς συγγενείς και φίλους μεσημεριανό φαγητό.

Ακολουθούσανε μνημόσυνα, «Ρουσάλια» και «Κ'ρλιάγκα». Του Ευαγγελισμού και των Βαΐων μοιράζανε μπακαλιάρo με κουμάτα και του Σταυρού σταφύλια με κουμάτα. Κάθε Παρασκευή «έγραφαν λειτουργιά» και κάθε Σάββατο καθώς και στους χαιρετισμούς πήγαιναν στην εκκλησία «παχίδα», σιτάρι βρασμένο με ζάχαρη κανέλα και καρύδια. Οι υποχρεώσεις αυτές κρατούσανε τρία χρόνια.

Καρανίκας Δημήτρης

Χριστούγεννα

Πριν τις γιορτές κάθε οικογένεια έκοβε το γουρούνι που είχε μεγαλώσει όλη τη χρονιά. Ξεχώριζαν το κρέας από το παστό και τα κόκαλα. Το παστό το έβραζαν στη φωτιά και διάλεγαν το λίπος, που το έτρωγαν αντί για λάδι. Μικρά υπολείμματα λίπους και κρέατος, οι «τσιγαρίδες» νοστίμευαν για μεγάλο χρονικό διάστημα τον τραχανά και το «κουλιάσου». Το περισσότερο κρέας το έκαναν λουκάνικα που διατηρούνταν πολύ καιρό.

Ετοιμάζαν τα κουλούρια για να κεράσουν τους «κουλιντάρηδες». Ένα κουλούρι το έφτιαχναν στρόγγυλο, με ένα σταυρό στη μέση. Το τοποθετούσαν στο εικονοστάσι και την ημέρα των Φώτων, το έδιναν να το φάνε τα ζώα.

Οι Κουλιντάρηδες ξεκινούσαν τα μεσάνυχτα να πούνε τα κάλαντα. Φορούσαν «νταλαγάνια», φώναζαν «κουλιντάκο» και κρατούσαν την «τσουμάγκα», μια πουρναρόριζα. Μ' αυτή χτυπούσαν τις πόρτες που ήταν κλειστές. Υπήρχε μεγάλος ανταγωνισμός για τη μεγαλύτερη τσουμάγκα. Αν σε κάποιο σπίτι δεν τους άνοιγαν, τραγουδούσαν περιπαιχτικά :

*Κουλιντάκο , μάε ντ'νι κουλάκου
Κ' βα τσ' αφούρου κουκότλου
Βα σλου αρίκου μ'βάλι
μ'βάλι λα Γκουγκούλα.
Κάλαντα, γιαγιά δώσε μου κουλούρι
Γιατί θα σου κλέψω τον κόκορα
Θα τον πετάξω στο λάκκο
Στο λάκκο στου Γκουγκούλα.*

Τα φαγητά των Χριστουγέννων ήταν κρέας με λάχανο ή πράσο, γιαπράκια και κοκορέτσι.

Καψάλης Δημήτρης

Πρωτοχρονιά

Την παραμονή της Πρωτοχρονιάς όλα τα παιδιά με μια βάρκα έλεγαν τα κάλαντα της ημέρας, το «σουρβάσου». Το βράδυ έψηναν στο τζάκι σιτάρι. Το κρατούσαν μέχρι τα Φώτα και τότε το έδιναν στα πρόβατα να το φάνε.

Ετοιμάζαν την βασιλόπιτα με ψημένα φύλλα και κρέας πρόβειο και χοιρινό. Εκτός από το φλουρί, στην πίτα έβαζαν ένα άχυρο κι ένα κομματάκι πουρνάρι. Όποιος κέρδιζε το φλουρί ήταν ο τυχερός της χρονιάς. Όποιος κέρδιζε το άχυρο θα γινόταν γεωργός και το έριχνε στο χωράφι. Τέλος αυτός που κέρδιζε το πουρνάρι θα γινόταν κτηνοτρόφος.

Τα αγόρια του χωριού ντυνόταν «Μπαμπαλιούρια». Φορούσαν μάσκα από δέρμα τράγου ή γίδας, έδεναν στη μέση τους κουδούνια, κρατούσαν ένα ξύλινο χαντζάρι κι έτσι «λέγανε» καλή χρονιά.

Φώτα

Των Θεοφανίων, αφού διάβαζε ο παπάς τα Φώτα, οι τρεις ενορίες έβγαιναν με τα «Σίγνια», τις εικόνες και τα λάβαρα, στο Κιόσκι για τον αγιασμό.

Ένα από τα λάβαρα, είχε κρεμασμένο κι ένα μεταλλικό πουλάκι που ανεβοκατέβαινε μ' ένα σκοινί. Το βουτούσαν στο σιντριβάνι τρεις φορές φωνάζοντας : «Κυραλέησον» δηλαδή Κύριε ελέησον.

Το απογευματάκι, ντυνό-ντουσαν παρέες - παρέες καρναβάλια: γύφτοι, αρκούδες με ντέφι, μαύροι, καμήλα. Για την καμήλα, δυο άτομα σκεπαζόταν με κουβέρτα και μ' ένα ξύλο, που ανεβοκατέβαζαν, παρίσταναν το κεφάλι της.

Καψάλης Γιάννης

Απόκριες

Πολλές μέρες πριν τις Απόκριες, μαζευόταν μπουλούκια από αγόρια, ντυνόταν «παππούδες», καρναβάλια. Έτσι ντυμένα γύριζαν από σπίτι σε σπίτι αστειευόταν και διασκεδάζαν. Τα μεγάλα καρναβάλια κυνηγούσαν τα μικρά, κι όσα σπίτια δεν επιθυμούσαν επισκέπτες κλειδαπαρώνονταν.

Για τους νέους ήταν μια πρώτης τάξεως ευκαιρία να δουν τα κορίτσια! Έτσι όπως ήταν κρυμμένοι, κρατούσαν ένα πράσο και με αλλοιωμένη φωνή για να μην καταλαβαίνονται, φώναζαν «Μακούσου» !!!

Το βράδυ της Αποκριάς, έκαιγαν Φανούς. Αυτοί ήταν φτιαγμένοι από κέδρα και πουρνάρια που μάζευαν τα παιδιά καιρό πριν. Τα περισσότερα τα κόβανε από τις γύρω περιοχές, αλλά και πολλά ζητούσανε από τα σπίτια λέγοντας : «Ένα πουρνάρι για την επανάσταση», και αρκετά τα κλέβανε και πολλές νοικοκυρές δεν είχαν πουρνάρια για το φούρνο!

Μετά το κάψιμο του φανού, πήγαιναν όλοι στα σπίτια των παππούδων να φιλήσουν το χέρι του, να συγχωρεθούν αναμεταξύ τους, να κεράσουν χαρτζιλίκι τα παιδιά και να κάνουν το «Αμ χάσκα». Ο παππούς έδενε σε μια

«φούρκα», ρόκα γνεσίματος, ένα κομμάτι χαλβά και την κουνούσε πέρα δώθε. Όλοι έπρεπε να πιάσουν τον χαλβά μόνο με το στόμα, για να πάρουν το κομμάτι τους.

Φακαλής Ηλίας

Κέρασμα νύφης

Ανήμερα των Απόκρεω μαζεύονταν το σόι του γαμπρού για να πάνε στο σπίτι της νύφης.

Εκεί η νύφη τους κερνούσε γλυκά και διάφορα μεζεδάκια. Όταν η επίσκεψη τελείωνε , οι επισκέπτες φεύγοντας κερνούσαν τη νύφη ! Δηλαδή της έδιναν ένα συμβολικό ποσό και της ευχόταν «Χρόνια πολλά» !

Βραδινό τραπέζι

Το βράδυ των Απόκρεω η οικογένεια του γαμπρού ξαναπήγαινε στο σπίτι της νύφης να «αφήσουν» όλοι μαζί Αποκριές.

Η πεθερά ετοίμαζε ένα ωραίο δείπνο που περιείχε πίτα και πιλάφι κι έτσι ξεκινούσε η Σαρακοστή για όλο το συμπεθεριό.

Κουσιάφι, παχίδα, κανίσκι

Την Τρίτη μετά τις Αποκριές η μαμά της αρραβωνιασμένης κοπέλας ετοίμαζε το κουσιάφι, την παχίδα και το κανίσκι. Το κουσιάφι είναι νηστίσιμο γλύκισμα σαν κομπόστα.

Γίνεται με αποξηραμένα σύκα, δαμάσκηνα και μπόλικες σταφίδες. Η παχίδα είναι βρασμένο σιτάρι, ζυμωμένο με ζάχαρη και καρύδια. Το κανίσκι τέλος είναι ένα στρογγυλό γλυκό ψωμί κεντημένο με διάφορα σχέδια επάνω. Το έκαναν γλυκό για να είναι γλυκιά η ζωή του ζευγαριού.

Την Τετάρτη η νύφη πήγαινε στην πεθερά όλες τις ετοιμασίες κι έτσι μ' αυτόν τον τρόπο τιμούσε τα πεθερικά της. Αυτοί τα απολάμβαναν μιας και είχε προηγηθεί τριήμερη αυστηρή νηστεία : το «τριήμερο» !

Δαμκαούτης Θεοδωρής

Ντούφες

Οι «Ντούφες» είναι ένα γυναικείο έθιμο του Λιβαδίου από τα πολύ παλιά χρόνια.

Το βράδυ των Αγίων Θεοδώρων, μαζευόμασταν όλες οι φίλες σ' ένα σπίτι, σε κάθε γειτονιά. Προτιμούσαμε σπίτι που δεν είχε άντρες. Ακόμη και την μάνα τη διώχναμε στα πρόβατα.

Όλα τα κορίτσια φέρναμε από τα σπίτια μας λίγο αλεύρι, τυρί, ρύζι, ζάχαρη, για να φτιάξουμε προζυμόπιτα και πιλάφι. Μερικές φορές κλέβαμε από τις μαμάδες και λίγη «λίγδα», χοιρινό λίπος, για να ρίξουμε στην πίτα να γίνει νόστιμη.

Οι Ντούφες ξεκινούσαν το βράδυ και τελείωναν όταν ξημέρωνε. Δεν μπορούσαμε να φύγουμε μέσα στη νύχτα μοναχές αφού στους δρόμους δεν υπήρχε φως.

Παίρναμε ένα γραμμόφωνο για να χορέψουμε. Ζητούσαμε από τις μαμάδες από μία δραχμή για να αγοράσουμε τις βελόνες.

Όταν χορεύαμε βγάζαμε τις κάλτσες για να μην τις κόψουμε. Αν τις κόβαμε μας μάλωναν γιατί δεν είχαμε άλλες να φορέσουμε.

Εμείς δε χορεύαμε από νωρίς. Περιμέναμε τα αγόρια να έρθουν έξω από το παράθυρο για να αρχίσει ο χορός. Επειδή είχαμε την πονηριά, αφήναμε τα παράθυρα ανοιχτά να μας ακούσουν και να μας δουν. Τα παράθυρα όμως ήταν ψηλά και δεν έφταναν. Ανέβαιναν ο ένας στους ώμους του άλλου για να φτάσουν.

Επειδή δεν βάζαμε τα αγόρια μέσα στο σπίτι, κάποιοι που ήταν μαστόρια, ξεσκέπασαν τη στέγη και ρίχτηκαν μέσα!! Εμάς τα κορίτσια μας άρεσε που τελικά έρχονταν τα αγόρια και χορεύαμε μαζί τους.

Μια άλλη φορά, κάπου αλλού, έριξαν την πόρτα κάτω. Εμείς αρχίσαμε να φωνάζουμε και οι άντρες από το διπλανό σπίτι βγήκαν έξω. Άρχισαν τότε να φωνάζουν στα αγόρια να φύγουν, λέγοντάς τα : - «Γάιδαρλοι τσι κ'φτατς αότσι του φιάτι ;»

- *Γαϊδούρια τι ζητάτε εδώ στα κορίτσια;*

Άλλη φορά πάλι που δεν μπόρεσαν να μπούνε μέσα, μας έβαλαν χαρτάκια στη σκεπή κι έγραφαν ποιο κορίτσι αγαπούσε το κάθε αγόρι. Ένα κορίτσι δεν βρήκε χαρτάκι, έκανε φασαρία κι έλεγε :

- Γιατί εμένα δε με θέλει κανείς ; Φυσικά όλα αυτά δεν τα λέγαμε πουθενά.

Όταν ήμουν νιόπαντρη συνόδεψα την κουνιάδα μου στις Ντούφες. Εκείνη τη φορά δεν ήρθαν αγόρια. Τότε η κουνιάδα μου, έλεγε : - Μια φορά πήγα κι εγώ και δεν ήρθε κανένα αγόρι να με δει.

Και μια άλλη φορά τα αγόρια μας έκλεψαν την πίτα από το φούρνο, που βρισκόταν στην αυλή του σπιτιού. Λίγη ώρα αργότερα μας έριξαν το ταψί άδειο και μας είπαν :

- Ωραία η πίτα αλλά λίγο αλμυρή !

Μεταξιώτη Μαρία

Πάσχα

Η βδομάδα πριν του Λαζάρου, ήταν η βδομάδα της καθαριότητας και του βαψίματος, «σιπτ' μ'να αλί ουντζιάρι». Οι νοικοκυρές ξεκινούσαν με την καθαριότητα των σπιτιών. Οι αυλές και οι μαντρότοιχοι ασπρίζονταν με ασβέστη.

Σάββατο του Λαζάρου, τα παιδιά κρατώντας ένα δίσκο στολισμένο με αγριολούλουδα και μια εικονίτσα, λέγανε το Λάζαρο :

Πού 'σαι Λάζαρε και μην κοιμάσαι

Έρθε η μάνα σου από την πόλη,

Σου 'φερε χαρτί και κομπολόι.

Το Λάζαρε το Λάζαρε το αυγό το καλαθάκι

Το καλαθάκι θέλει αυγό το τζιόπι θέλει κουκόσι.

Σήκω κυρά μ' να μου δώσεις ένα αυγό

Να πάω σ' άλλη πόρτα.

Οι γυναίκες τους έδιναν αυγό ή λεφτά.

Κυριακή των Βαΐων πήγαιναν στην εκκλησία να πάρουν τα βάγια. Κοιτούσαν αν το κλαδί τους είχε πολλά «αρνιά», (μπουμπούκια). Από ένα κλαδάκι βάζανε στην εικόνα, στην εξώπορτα, στο μαντρί κι αν είχανε νεκρό στο μνήμα του.

Από το βράδυ της ίδιας μέρας κι όλη τη Μεγάλη Εβδομάδα, εκκλησία και νηστεία.

Μεγάλη Πέμπτη πρωί έβγαζαν στο μπαλκόνι ένα καινούριο ρούχο για τον καθένα. Οι γυναίκες ζύμωναν τα τσουρέκια κι έβαφαν τα αυγά. Πάντα κόκκινα! Το πρώτο αυγό το τοποθετούσαν στο εικονοστάσι για το Χριστό. Οι νονές έφερναν τη λαμπάδα και τα δώρα στα βαφτιστήρια τους. Οι

κτηνοτρόφοι βάζανε τα κουδούνια στα πρόβατα και τα γίδια και σημάδευαν με την κόκκινη μπογιά των αυγών, τα αρνιά που θα κρατούσαν για μάνες. Μοίραζαν γάλα σ' όσους δεν είχαν, για να «πιάσουν» γιαούρτι για το πασχαλινό τραπέζι. Εκείνη την ημέρα γινόταν και πολλές βαφτίσεις γιατί θεωρούσαν πως το παιδί θα ήταν γερό και τυχερό.

Το βράδυ, μετά τη Σταύρωση, οι ηλικιωμένες γυναίκες ξημέρωναν τον Σταυρωμένο Χριστό. Οι νεαρές στολίζανε τον Επιτάφιο με λουλούδια που κατασκεύαζαν οι ίδιες από χαρτί και σύρμα.

Μεγάλη Παρασκευή, φορούσαν τα καινούρια τους Πασχαλινά ρούχα και γύριζαν από εκκλησία σε εκκλησία να δουν τους επιταφίους να κρίνουν τον καλύτερο και να πάρουν από ένα λουλούδι, συνήθως μάλαντα. Τα μικρά παιδιά περνούσαν σταυρωτά τρεις φορές από κάτω του. Το βράδυ μετά το η Ζωή εν τάφω οι τρεις ενορίες έβγαζαν τους επιταφίους στην πλατεία.

Στην επιστροφή, όλο το εκκλησίασμα στην είσοδο του ναού, περνούσε κάτω από τον Επιτάφιο.

Μεγάλο Σάββατο κόβανε τα αρνιά και ετοιμάζανε τα «μπατζαβούσα». Οι μαμάδες ανταπόδιδαν δώρα στις νονές. Κανίσκι, κρασί, καφέ και ζάχαρη. Τα μεσάνυχτα όλοι ντυμένοι με τα καλά τους πήγαιναν στην Ανάσταση! Εκεί πολλές φορές γινόταν και πρώτες γνωριμίες, μόνο με το μάτι, για μελλοντικά ζευγάρια.

Κυριακή του Πάσχα σουβλίζανε τα αρνιά, τρώγανε, πίνανε, τσουγκρίζανε αυγά και χαίρονταν. Τα σπίτια ήταν ανοιχτά για όλους και αντάλλασαν επισκέψεις για το «Χριστός Ανέστη».

Η βδομάδα μετά το Πάσχα ήταν η βδομάδα του χορού, «σιπτ'μ'να άλου κόρου». Ξεκινούσε τη Δευτέρα και τελείωνε την Κυριακή του Θωμά. Οι ελεύθερες και οι νιόπαντρες χορεύανε στο Κιόσκι με συνοδεία οργάνων. Παπαϊάκος – Λαπαρίνας νταϊρέ, Τάκη αλου Αντρία κλαρίνο. Τις υπόλοιπες μέρες ο χορός μεταφερόταν και σε άλλα σημεία του χωριού, Πιπίκα, χοροστάσι Αγίων Αναργύρων κ.λ.π. Στη «βολόγκα» του Γιαννιό, στους Αγίους Αναργύρους, την Παρασκευή της Ζωοδόχου Πηγής, γινόταν ο μεγαλύτερος χορός. Γυναίκες στόλιζαν με αγριολούλουδα μια «μπουργκάτσα», μικρό καζάνι, και τραγουδούσαν ξεκινώντας με το τραγούδι :

Βρε Γιαννιώ Γιαννιώτισσα

Πλότς – πλότς ντι ασήμι γκ'λιάτ' ντι μπρισίμι

Ίου βα ντόρνι αστ'αρ' ; Του ούν' βουλουάγκ' βιάρντι.

Βρε Γιαννιώ Γιαννιώτισσα

Πέτρες – πέτρες από ασήμι κάδη από μπρισίμι (κορδόνι)

Που θα κοιμηθείς απόψε ; Σ' ένα λιβάδι πράσινο.

Σκοπός των χορών βεβαίως ήταν η συνάντηση και η γνωριμία των νέων.

Φακαλής Βασίλης

Πανηγύρι Αγίας Τριάδας

Την ημέρα της Αγίας Τριάδας όλοι από το χωριό κατηφόριζαν στο μοναστήρι με τα ζώα φορτωμένα με χράμια και κιλίμια.

Οι γυναίκες έφτιαχναν πίτες, κεφτέδες, τυρί και τσίπουρο για τους άντρες.

Όταν τελείωνε η εκκλησία, έστρωναν τα χράμια στις σκιές των δέντρων, καθόταν παρέες – παρέες και ετοιμάζαν τα φαγητά. Όσοι ήθελαν έψηναν αρνιά και κοκορέτσια. Μετά άρχιζε το τραγούδι κι ο χορός. Από το προηγούμενο βράδυ σηνόταν εκεί ζαχαροπλάστες που είχαν ετοιμάσει διάφορα γλυκά : μπακλαβάδες, κανταΐφια, τρίγωνα και «κουκουτίτσια».

Το απόγευμα παρέες από νεαρά αγόρια έπαιρναν την εικόνα και την έφερναν στο χωριό. Όλη τη χρονιά γύριζε από σπίτι σε σπίτι μέχρι να ξαναπάει στο μοναστήρι.

Πανηγύρι Προφήτη Ηλία

Την παραμονή του Αη-Λιά η πλατεία του χωριού ήταν γεμάτη κόσμο. Τα όργανα έπαιζαν και οι παρέες έτρωγαν, έπιναν και χόρευαν ως το ξημέρωμα.

Το πρωί όλοι ανέβαιναν με τα παιδιά για να εκκλησιαστούν. Τα νεαρά αγόρια ανέβαιναν με άλογα στολισμένα με χαϊμαλιά, κουδούνια και ωραίες σέλες.

Μόλις τελείωνε η εκκλησία ο κόσμος πήγαινε να φάει και να γλεντήσει. Ήδη τα τσαρδάκια είχαν στηθεί. Οι γυναίκες ετοίμαζαν τις πίτες και τους μεζέδες για το τσίπουρο !

Το απόγευμα οι παρέες κατηφόριζαν τραγουδώντας και το γλέντι συνεχιζόταν από σπίτι σε σπίτι συγγενών και φίλων!

Την εικόνα την μετέφεραν στο χωριό το απόγευμα για να την φιλοξενήσουν όλοι από ένα βράδυ στο σπίτι τους.

Ασπασία Χατζηαδάμου

Ονομαστικές γιορτές

Τρεις μέρες πριν τη γιορτή, οι γυναίκες της οικογένειας που είχαν άτομο που γιόρταζε, ζύμωναν κι έψηναν στον φούρνο που υπήρχε στο σπίτι , το «κανίστι».

Το κανίστι ήταν ψωμί ειδικά ζυμωμένο και στην επιφάνειά του κάνανε κέντημα, δηλαδή σχέδια με πιρούνι. Όταν κρύωνε, το έκοβα σε μεγάλα τρίγωνα κομμάτια, το βάζαν σε χασεδένιο καρέ και τα μοίραζαν στα συγγενικά σπίτια, προσκαλώντας έτσι στο γιορτινό τραπέζι , τα προεόρτια.

Την παραμονή της γιορτής μαγειρεύανε το «αρόστου», κοκκινιστό πρόβειο κρέας που το συνόδευαν με ρύζι και πατάτες. Φτιάχναν και σουπά στην οποία κάποιες νοικοκυρές σχημάτιζαν λουλούδια και σχέδια με κανέλα.

Βέβαια το φαγητό δεν ήταν πάντα το «αρόστου». Στις χειμωνιάτικες γιορτές για παράδειγμα, που έβγαιναν τα πράσα και τα λάχανα μαγείρευαν κρέας με πράσα ή λάχανα και γιαπράκια !

Έτρωγαν στο χαμηλό τραπέζι, το σοφρά, καθισμένοι οκλαδόν στις κόχες ή στο πάτωμα. Πολλές φορές, λόγω έλλειψης σερβίτσιου, τρώγανε όλοι με δύο – τρία κουταλοπίρουνα που πήγαιναν από χέρι σε χέρι ! Όταν τελείωναν, οι γυναίκες πλένανε τα πιάτα και οι άνδρες τραγουδούσαν. Σπάνια υπήρχε κάποιο όργανο που τους συνόδευε.

Την ημέρα της γιορτής οι γυναίκες σηκωνόταν πρωί – πρωί και καθάριζαν το σπίτι. Μετά πήγαιναν στην εκκλησία. Όποια πήγαινε στην εκκλησία σήμαινε πως γιόρταζε και δεχόταν κόσμο, ενώ αν δεν πήγαινε, σήμαινε πως δεν έκανε γιορτή. Βέβαια γιορτή κάναν μόνο για τους άνδρες και τα αγόρια.

Μετά οι γυναίκες περνούσαν απ' όλα τα σπίτια που γιόρταζαν να ευχηθούν «αμπούνου» και να κεραστούν. Τις έδιναν σπιτικό λικέρ, το οποίο έφτιαχναν οι νοικοκυρές με τσίπουρο, δύο κουταλιές καμένη ζάχαρη και κανέλα. Στο δίσκο που σερβίρανε είχαν γλυκό σε κούπα, κουταλάκια κι ένα

ποτήρι με νερό. Κάθε μια έτρωγε μια κουταλιά γλυκό κι έβαλε το κουταλάκι μέσα στο ποτήρι! Είχαν κι ένα άλλο ποτήρι και πίνανε όλες απ' αυτό νερό, γεμίζοντάς το με την κανάτα!

Στις νιόπαντρες και στις αρραβωνιασμένες δίνανε στραγάλια. Τα είχαν σ' ένα γυάλινο μπολ μ' ένα πιατάκι του καφέ για μεζούρα. Με το πιατάκι πέρναν τα στραγάλια και τα ρίχναν στα μαντίλια που είχαν μαζί τους !

Τα παιδάκια γύριζαν από γιορτή σε γιορτή φωνάζοντας στην εξώπορτα «αμπούνου». Έβγαιναν οι νοικοκυρές με το γλυκό σε μπολάκι και «ταίζαν» μ' ένα κουταλάκι κάθε στόμα.

Καλούσαν και τον παπά της ενορίας στο σπίτι να «σηκώσει ύψωμα». Σε μια άσπρη πετσέτα βάζανε μια χούφτα σάρι και μια λειτουργιά, σ' ένα ποτήρι λίγο κρασί. Όλη η οικογένεια και οι φίλοι κρατούσαν την πετσέτα κι ο παπάς έψελνε το «πλούσιοι επτώχευσαν ...»

Το βράδυ τους εορτάζοντες επισκέπτονταν οι άντρες μόνοι τους. Κερνούσαν τσίπουρο και κρασί. «Περνούσε ο δίσκος» και έπαιρνε ό,τι ήθελε ο καθένας. Μετά τα ποτά περνούσαν οι μεζέδες. Κοκορέτσι, τυρί, στραγάλια... Η γιορτή κρατούσε ως τα ξημερώματα.

Καρανίκας Νίκος

Έθιμα ημερών & διάφορα

Τις νύχτες δεν έβγαιναν έξω γιατί κυκλοφορούσαν οι «Παγκανόημερες». Δεν κουρευότανε ποτέ Δευτέρα για να μη χηρέψουν.

Την Τρίτη τη θεωρούσαν γρουσουζική μέρα. Δεν έκλειναν δουλειές, δεν κούρευαν τα πρόβατα και δε μιλούσαν για γάμους και αρραβώνες.

Πρώτη Αυγούστου έτρωγαν σκόρδο για υγεία, δεν έκαναν μπάνιο, μαζεύανε το νερό της βροχής κι έριχναν μέσα ένα καρφί.

Πρωτομαγιά έπαιρναν πρωί-πρωί νερό από τις διάφορες πηγές: Τρεις βρύσες, Πιπίκα, Σάλτσι, Πολέζος, Γουρνίτσα, Μαρόιου, Φουστήρα, Μπρ'κα κ.λ.π.

«Προυντουνέρκουρι – Προυντουβίνιρι» Τρίτη και Πέμπτη απόγευμα, μετά το χτύπημα της καμπάνας, δεν πλέκανε οι γυναίκες γιατί ξημέρωνε Τετάρτη και Παρασκευή, μέρες νηστείας.

Καθαρή Δευτέρα πλένανε όλα τα «αγγειά» τους, δηλαδή τα αγγεία τους!

«Λούνι Μάρι», Μεγάλη Δευτέρα δεν έκαναν μπουγάδα.

Μεγάλη Πέμπτη βγάζανε στην αυλή ένα καινούριο ρούχο για κάθε μέλος της οικογένειας!

Τ' Αη – Γιώργη ζυγίζότανε με το καντάρι.

Της Ζωοδόχου Πηγής, Παρασκευή μετά το Πάσχα, γινόταν ο μεγάλος χορός, «κόρλου τσια μάρλι». Οι νέοι συναντιόντουσαν, βλεπόντουσαν αντάλλασαν ματιές και γινόταν προξενιά.

Τα πρωινά της Άνοιξης φρόντιζαν όλοι να βάλουν μια μπουκιά στο στόμα τους, να μην τους «σπάσει ο κούκος».

Για τους επισκέπτες που δεν έφευγαν βάζανε τη σκούπα πίσω από την πόρτα ή τους ρίχνανε αλάτι στα παπούτσια.

«Αμπόδιου» : Για να ξεφορτωθούν κάποιον τον στέλνανε σ' ένα μακρινό σπίτι, να ζητήσει αμπόδιου!

«Ουσπέτου» : Απογευματινές επισκέψεις που πολλές φορές κατέληγαν και σε βραδινό ύπνο ! Αν ήταν βραδινές λεγόταν και βεγγέρες.

Μετά το χτύπημα της καμπάνας για εσπερινό, δεν δίνανε φαγητό στα παιδιά τους ή επειδή δεν είχανε ή για να μαζευτούν νωρίτερα τα παιδιά στο σπίτι προφασιζόμενοι ότι μαζεύονται τα κοπάδια από τη βοσκή!

Ντάμπος Δημήτρης

Εποχές – μήνες

Την Άνοιξη, τον Απρίλιο, τη μέρα του Θωμά, έφερναν από τον Όλυμπο την εικόνα του Αγίου Διονυσίου. Πίστευαν ότι θα φέρει βροχή στο διψασμένο τόπο. Αυτό το μήνα γινόταν και η σπορά της πατάτας. Όλες οι εργασίες της καλλιέργειας αυτής, σπορά – σκάλισμα – βγάλσιμο, γινόταν με «συμπριά» (σύμπραξη – αλληλοβοήθεια).

Την Πρωτομαγιά οι κοπέλες πήγαιναν σε πηγές γύρω από το χωριό, Μαρόιου – Πολέζο – Σάλτσι – Πιπικά κ.λ.π., έπαιρναν νερό σε μια κανάτα που στόλιζαν με λουλούδια. Στις αρραβωνιασμένες δίναν δώρο μια ποδιά. Μάιο γινόταν και το κούρεμα των προβάτων.

Τον Δεκαπενταύγουστο στο μεγάλο πανηγύρι του χωριού το γλέντι κρατούσε τρεις μέρες. Κάθε παρέα για να χορέψει έδινε ένα χαρτάκι με το όνομά της στην ορχήστρα. Η ορχήστρα φώναζε με τη σειρά το όνομα της παρέας.

Τον Σεπτέμβρη γινόταν στα Σέρβια παζάρι, το «Νιάημερο». Πήγαιναν εκεί όλοι οι Λιβαδιώτες, ψώνιζαν για όλη τη χρονιά υφάσματα, μαγειρικά σκεύη, ζώα, κουδούνια, παιδικά παιχνίδια ...

Τον Οκτώβρη μάζευαν τα σταφύλια και τις πατάτες. Ιδιαίτερα ευχάριστες ασχολίες, αν η παραγωγή πήγαινε καλά!

Τον Νοέμβρη «παίρναν φωτιά» τα καζάνια κι έβγαινε το τσίπουρο της χρονιάς.

Το Δεκέμβρη σφάζανε το γουρούνι που είχε μεγαλώσει στο κουμάσι κάθε οικογένεια. Υπήρχε ανταγωνισμός για το βαρύτερο γουρούνι. Το λίπος το κάνανε λίγδα και το χρησιμοποιούσαν αντί για λάδι. Τις τσιγαρίδες τις βάζανε στον τραχανά και στο κουρκούτι.

Την Πρωτοχρονιά ντυνόταν «Μπαμπαλιούρια» και ξεχύνονταν στους δρόμους.

Τα Φώτα ντυνόταν καρναβάλια.

Το Φλεβάρη ήταν οι Απόκριες. Σε κάθε γειτονιά ανάβανε φανό.

Η κάθε παρέα παιδιών προσπαθούσε να κλέψει πουρνάρια από την άλλη.

Καρανίκας Νίκος

Πιπιριά

Όταν δεν έβρεχε για καιρό, συνήθως γινόταν πιπιριά. Σε κάθε μαχαλά μαζευόταν οι γυναίκες και μια την ντύναν πιπιριά.

Στη γειτονιά μας, τα Κουτουριάνια, ντυνόταν πάντα η θείσα Λόλα του Λέγγη.

Την στόλιζαν με παλιά ρούχα και μια μάλλινη φούστα. Γύρω από τη μέση της έδεναν ένα σχοινί και κρεμούσαν άδεια παγούρια και μαγγούδια (αγριόχορτα).

Στο κεφάλι κρατούσε ένα ταψί, και είχε το πρόσωπο αλευρωμένο. Στον ώμο της είχε έναν τρουβά, για να μαζεύει αλεύρι και τυρί.

Αφού τελείωναν τον στολισμό, έμπαινε μπροστά και τραγουδούσε:

Πι πι πιπιριά, πιπιριά στα Σουλαντρά

Λίμπι λίμπι στο νιρό, καρακάξα στο γιαλό.

Ντ' ντ' πλουάι, ντ' στου γίνλι ανουάστρι

Σι κ'ριάσκ' αούουλι, αούουλι κου ντουμ'σλι.

Ντ' ντ' πλουάι σι κ'ριάσκ' γκρ'νιλι κου πατ'σλι

σ' ουρτζ'σλι.

Πι πι πιπεριά , πιπεριά στα Σουλαντρά (;)

λιμνούλες- λιμνούλες το νερό, καρακάξα στο γιαλό.

Βρέξε-βρέξε, βρέξε και στ' αμπέλια μας,

να μεγαλώσουν τα σταφύλια, σταφύλια και ντομάτες.

Βρέξε- βρέξε, να μεγαλώσουν τα σιτάρια κι οι πατάτες,

κι οι τσουκνίδες.

Την ακολουθούσαν γυναίκες και μικρά παιδιά. Η διαδρομή ήταν από το σπίτι της στο Χροστάσι, στη Βολόγκα, στα τσίπουρα του Νάκα, στην Αγία Παρασκευή. Έμπαιναν στην αυλή έβγαζαν μια εικόνα και φώναζαν:

«Κυραλέσο – πλουσκουτέσο» Κύριε ελέησον βρέξε μας !

Στη συνέχεια την έβρεχαν, την έκαναν μουσκίδι για να έρθει πιο γρήγορα η βροχή.

Αφού τελείωνε αυτή η διαδικασία η πιπεριά πήγαινε στο σπίτι της και ζύμωνε πίτα με το αλεύρι και τι τυρί που είχε μαζέψει. Οι γειτόνισσες άναβαν τη γάστρα και την έψηναν, και την έτρωγε όλη η γειτονιά παρέα.

Ευανθία Λέγγη

Σπορά

Παλιότερα, η σπορά άρχιζε στα τέλη του Σεπτέμβρη και τελείωνε το Δεκέμβρη.

Στις 14 του Σεπτέμβρη, ημέρα του Σταυρού οι γεωργοί πήγαιναν στην εκκλησία λίγο σπόρο, να τον ευλογήσει ο παπάς. Αυτό το σπόρο τον ανακάτευαν με τον υπόλοιπο για να έχουν καλή σοδειά. Άλλοι κρατούσαν αγιασμό και μ' αυτό ράντιζαν το σπόρο.

Όταν άρχιζαν οι πρώτες βροχές και μαλάκωνε το χώμα, άρχιζε και το όργωμα των χωραφιών. Τότε δεν υπήρχαν μηχανές και χρησιμοποιούσαν ζώα. Το αλέτρι ήταν ξύλινο και το έζευαν σε δύο άλογα ή δύο βόδια.

Αφού τελείωνε το όργωμα, έριχναν το σπόρο με το χέρι. Τον είχαν μέσα σε ένα δισάκι, διπλό σάκο που στη μέση είχε ένα άνοιγμα για να το κρεμάνε στον ώμο. Στο τέλος της σποράς και για να σκεπαστεί ο σπόρος με χώμα, έκοβαν ένα μεγάλο κλωνάρι δέντρου και σβάρνιζαν στο χωράφι. Μπορούσαν να σπείρουν δύο με τρία στρέμματα την ημέρα.

Γκατζούνη Θεοδώρα

Θερισμός

Ο θερισμός γινόταν τον Ιούνιο. Επειδή δεν υπήρχαν μηχανήματα, μαζευόταν φίλοι, γνωστοί, συγγενείς κι έκοβαν τα στάχυα με το λελέκι (δρεπάνι). Με το ένα χέρι κρατούσαν το λελέκι και με το άλλο την «παλαμαριά». Κάποιοι τα έκοβαν και άλλοι τα έδεναν σε δεμάτια. Στη συνέχεια τα πήγαιναν στο αλώνι και τα έκαναν θημωνιά.

Αργότερα τα πατούσαν κυκλικά με τα ζώα που έσερναν μια σανίδα με κοφτερές πέτρες. Όταν φυσούσε λιγάκι λιχνίζαν το σιτάρι. Το πετούσαν ψηλά, ο αέρας έπαιρνε τα άχυρα κι έμενε καθαρό το σιτάρι.

Τρώγαν παπάρα με ξίδι δυόσμο και σκόρδο. Ήταν καλό για τη ζέστη.

Μαγιώνα Σταματίνα

Γιορτή της Άνοιξης

Στις 14 Μαρτίου, στην Αλβανία, γιορτάζεται ο ερχομός της Άνοιξης. Κάθε οικογένεια σηκώνεται πρωί – πρωί. Τα παιδιά λένε κάλαντα κρατώντας ένα καμπανάκι. Μαζεύουν αυγά ή σοκολατάκια. Όταν τελειώσουν μαζεύονται στο σπίτι να μετρήσουν τα αυγά. Όποιος έχει τα περισσότερα είναι ο νικητής.

Το πρωί επίσης οι γυναίκες ζυμώνουν το παραδοσιακό κουλούρι που λέγεται ballokume και το φτιάχνουν μια φορά το χρόνο. Μαγειρεύουν κι άλλα φαγητά και χορτόπιτα με διάφορα είδη χόρτων.

Μετά οι νέοι και οι γυναίκες γλεντάνε έξω. Οι μεγάλοι παππούδες πηγαίνουν σ' ένα συγκεκριμένο καφενείο και πίνουν. Το γλέντι κρατά τρεις μέρες. Τα παιδιά δεν έχουν σχολείο.

Η γιορτή πραγματοποιείται κυρίως στην περιοχή του Ελμπασάν. Είναι όπως ο Δεκαπενταύγουστος στο Λιβάδι. Πολλοί τουρίστες πηγαίνουν να ζήσουν από κοντά τη σημαντική αυτή γιορτή.

Λέτσι Ντενίς

Παραμύθι

(από την Αλβανία)

Μια φορά κι έναν καιρό σ' ένα μικρό χωριό ζούσε μια γριά με τον μοναχογιό της που τον αγαπούσε πολύ.

Ο γιος της γριάς έφυγε στο στρατό. Εκείνη στεναχωρήθηκε πολύ κι έκλαιγε όλη μέρα.

Έτσι όπως καθόταν κι έκλαιγε, χτυπάει η πόρτα. Ήταν ένας φτωχός που είχε έρθει να ζητήσει λίγο ψωμί. Η γριά τον έδιωξε.

Την άλλη μέρα ο ζητιάνος ξαναήρθε και η γριά τον ξαναέδιωξε, και του είπε να μην ξαναπατήσει στο χωριό τους.

Ο φτωχός όμως, που πεινούσε πάρα πολύ, ξαναπήγε την επόμενη μέρα! Η γριούλα όταν τον είδε και πάλι, του είπε να περιμένει. Πήγε πήρε ένα κομμάτι ψωμί, του έβαλε δηλητήριο και του το έδωσε.

Φεύγοντας ο άνθρωπος χαρούμενος, συναντά στο δρόμο του έναν νεαρό πολύ πεινασμένο, που του ζήτησε κάτι να φάει ! Εκείνος τον λυπήθηκε και του έδωσε το λιγοστό ψωμί που μόλις είχε πάρει.

Ο νεαρός το έφαγε λαίμαργα! Δεν ήταν άλλος από το γιο της γριούλας που γύριζε. Μόλις έφτασε στο σπίτι, την ώρα που εξηγούσε στη μάνα του το καλό που του έκανε ο ζητιάνος, πέθανε....

Αυτή η ιστορία μας μαθαίνει πως δεν πρέπει να κάνουμε κακό σε κανένα!!!

Πρέγκα Μάνος

Πηγές:

- Διηγήσεις προς τους μαθητές από ηλικιωμένους
- CD ROM "Λ.Ο." 1998 Νίκου Καραϊσκού
- Σελίδα Νίκος Καραϊσκος facebook - <https://www.facebook.com/tzantzaliaris/>
- "ΛΙΒΑΔΙ" δίμηνη εφημερίδα Εξωραϊστικού Συλλόγου Λιβαδίου
- Blogspot "Ιστορίες για Αγρίους" - istorieslivadi.blogspot.com

